

Asia: VN/32455/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyyskassojen tehtävien laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Insinööriliitto vastustaa ehdotusta kokonaisuudessaan alla esille tuoduilla perusteilla.

Ensinnäkin kassojen resurssit eivät ole Insinööriliiton näkemyksen mukaan riittäviä ja tämä aiheuttaisi sen, että eri kassojen jäsenet joutuisivat perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan. Lisäksi kassan jäsenten kesken tulee noudattaa ehdotonta tasapuolisuusvelvoitetta, mikä taas tarkoittaa sitä, että toiselta ei voida periä maksua sellaisesta palvelusta, joka toiselle on maksutonta. Lisäksi kaikkien palveluiden tulee olla tavalla tai toisella kaikkien jäsenten saatavilla. Tämä korostuu etenkin siinä, että ehdotetut palvelut tulee rahoittaa kassan omista varoista, vaikka osallistumismaksut sitten kerättäisiinkin eri tavoin.

Toiseksi suurin osa ammattiliitoista tarjoaa jo nyt kustannustehokkaasti ja etenkin todistetun tuloksellisesti ehdotuksessa käsiteltyjä palveluita. Esimerkiksi Insinööriliiton jäsenten työttömyysaste on ollut jo pitkään 1,3–1,7 prosenttiyksikköä alempi kuin koko maan insinöörien työttömyys yleensä. Ratkaisevana tekijänä tässä ovat liiton tarjoamat ura- ja muut vastaavat palvelut. Liittoon kuulumattomille on jo nyt tarjolla julkiset työvoimapalvelut ja erityisesti maksulliseen jäsenyyteen perustuvaa palvelukenttää ole syytä enää laajentaa.

Kolmanneksi liitot tarjoavat jäsenilleen vastaavia ja kohdistetumpia palveluita myös jo niille, jotka haluavat esimerkiksi maksaa tällaista palvelusta jonkinlaista lisämaksua. Lisäksi jo nyt on olemassa sekä julkisia että yksityisiä palveluntarjoajia ja uuden palveluntarjoajan tuominen markkinoille vain monimutkaistaisi kyseistä palvelukenttää. Ongelmallista tämä olisi etenkin palveluiden kohteelle eli työttömälle työnhakijalle. Myös ehdotuksessa mainituissa vaikutusarvioinneissa on todettu, että palvelujen sirpaloituminen useaan kanavaan on omiaan johtamaan palveluiden ja niiden tason heikentymiseen.

Neljänneksi suurin osa työttömyyskassoista toimii jo nyt erittäin tiiviissä yhteydessä liittoihin tai kassojen yhteyteen on ainakin kehitetty tai liitetty jokin muu palveluyhtiö tai -yhdistys, joka tarjoaa ura- tai muita vastaavia palveluita jäsenilleen. On vaikea nähdä, miten tämä ehdotettu muutos toisi aidosti merkittävän määrän uusia henkilöitä yksityisten urapalveluiden piiriin, saati parantaisi näiden henkilöiden työllistymistä, mikä on kuitenkin koko ehdotuksen tavoitteena.

Huomioon tulee ottaa erityisesti myös ehdotuksessa esitetty syrjäyttämisaikutus, jonka mukaan palveluiden avulla työllistynyt syrjäyttää paikasta jonkin toisen työttömän. Tällöin yhden kassan tarjoamat palvelut heikentävät väistämättä muiden työttömien työllistymistä, mikä taas johtaa suuremmissa mittakaavassa työnhakijoiden eriarvoistumiseen. Lisäksi kassojen tarjoamat palvelut ovat Insinööriliiton mukaan omiaan heikentämään julkisia palveluita, jotka ovat kuitenkin elintärkeitä niille, joille kassan jäsenyys ei ole esimerkiksi lisäkustannusten vuoksi mahdollista.

Viidenneksi työttömyyskassoilla on perinteisesti ollut tarkkaan säännelty rooli, joka vastaa suurimmaksi osaksi julkishallinnon toimintaa. Vapaaehtoisten elementtien lisääminen on omiaan hämärtämään työttömyyskassojen roolia, mikä ei ole miltei katsantokannalta arvoituna hyödyllistä tai järkevää.

Kuudenneksi etuuksien maksamiseen liittyvät asiat ovat tarkasti laissa ja asetuksissa säädetyt ja myös kilpailumahdollisuudet ovat hyvin rajattuja; yksi kassa pystyy kilpailemaan tarjoamalla toista esimerkiksi kassaa parempia etuuksia. Lisäksi kaikki kassoille määrätyt tehtävät on tullut ja tulee myös tämän ehdotuksen mukaisessa tilanteessa toteuttaa. Tällä hetkellä kassat voivat kilpailla ainoastaan jäsenmaksun suuruudella ja jossain määrin myös kassan tarjoamilla palveluilla eli kassan etuuksiin liittyvällä neuvonnalla, hyvin toimivilla järjestelmillä ja/tai esimerkiksi etuushakemusten käsittelyajoilla.

Työllisyyden tukemisesta erilaisten palveluiden kautta saattaisi toki muodostua uusi kilpailutekijä työttömyyskassoille, mutta käytännössä tämä johtaisi ainoastaan isompien kassojen perusteettomaan voittokulkuun pienempien kassojen kustannuksella. Kaikilla kassoilla ole, eikä voikaan olla yhtäläisiä resursseja ottaa uusia tehtäviä hoitaakseen, ja myös mainittu pienempi kassa tulee ottaa tätä arviointia suoritettaessa huomioon.

Tämä muutos tarkoittaisi siis ainakin joissakin kassoissa tarvetta palkata lisää työvoimaa, mutta kaikilla ei olisi tähän taloudellisia tai muita mahdollisuuksia. Kustannus- ja henkilöstövaikutukset riippuvat vahvasti myös kassojen nykyisistä resursseista sekä siitä, missä laajuudessa uusia tehtäviä ryhdyttäisiin harjoittamaan. Tähän liittyisi vahvasti myös se, että minkälaisia lisämaksuja näistä palveluista voitaisiin alkaa periä tämän vaikuttamatta huomattavasti kassojen jäsenmaksuihin ja sitä kautta myös kassojen jäsenmääriin.

Tällainen kassojen uusi tehtäväkenttä aiheuttaisi paineita siis myös jäsenmaksukorotuksille, mikä ei tässä varmastikaan ole tavoitteena, ja mihin kaikki kassat eivät pysty vastaamaan. Julkinen toimija ei voi myöskään siirtää omia tehtäviään yksityisille samalla mahdollisesti heikentäen tai supistaen omaa palvelutarjontaansa.

Tämän vuoksi ehdotus synnyttäisikin tarpeetonta hallinnollista taakkaa myös julkiselle puolelle. Sillä jos työnhakija osallistuisi työttömyyskassan järjestämään palveluun, esityksen mukaan tarkoituksena ei olisi, että osallistuminen perusteettomasti estyisi samanaikaisen julkisen palvelun tarjoamisen takia. Tässä tapauksessa julkisia palveluja tarjoavan viranomaisen tulisi ehdotuksen mukaan harkita, mikä yksittäistapauksessa edistäisi parhaiten työnhakijan työllistymistä. Jos viranomaisen pitäisi julkiseen palveluun osallistumista tarkoituksenmukaisena, työttömyyskassan järjestämään palveluun osallistuminen ei olisi työttömyysturvalaissa tarkoitettu pätevä syy kieltäytyä julkisesta palvelusta.

Ammattiliitot tarjoavat jo nyt huomattavan määrän tällaisia palveluita omille jäsenilleen ja useimmiten ilman erillisiä maksuja. Ja vaikka tällaisia palveluita tarjottaisiin tulevaisuudessa yhteistyössä liittojen kanssa, olisi ongelmana yhä ns. suorajäsenet, joilta jouduttaisiin perimään tässä yhteydessä kuitenkin erillinen maksu. Tämä olisi Insinööriliiton näkemyksen mukaan ensinnäkin jäsenten tasapuolisen kohtelun velvoitteen vastaista ja toiseksi se olisi omiaan lisäämään kassojen hallinnollista taakkaa.

Sinänsä Insinööriliitto on sitä mieltä, että ammattiliittoihin yhteydessä olevilla kassoilla olisi varmasti paras osaaminen ja tietotaito sen suhteen, millaista koulutusta kassojen jäsenille tulee tarjota, mutta liittojen tarjoamat palvelut ovat tässä suhteessa täysin riittäviä niille, jotka ovat tällaisista palveluista valmiita maksamaan erikseen.

Palveluihin valikoitumisen kohdalla on erityisen tärkeää huomioida myös palveluiden rahoittaminen, mikä olisi Insinööriliiton mukaan ongelmallista. Jos palvelut rahoitettaisiin osallistumismaksuilla, palveluihin valikoituisi ehdotuksenkin mukaan suurimmaksi osaksi henkilöitä, jotka odottaisivat hyötyvänsä palveluista, koska he olisivat valmiita niistä myös maksamaan. Tämä taas aiheuttaisi sen, että palveluiden piiriin valikoituisi sellaisia etupäässä sellaisia henkilöitä, joilla olisi paremmat taloudelliset edellytykset. Tällöin palveluihin valikoituminen rajoittaisi entisestään osallistujien määrää sekä suuntaisi näitä palveluita niille, jotka ovat jo muutoinkin vahvemmin kiinnittyneitä työmarkkinoille. Tällainen valikoituminen taas heikentäisi suoraan uusien palveluiden vaikuttavuutta.

Kassojen mahdollisuus rahoittaa palveluita jäsenmaksuilla tai osallistumismaksuilla riippuisi täysin jäsenten maksuhalukkuudesta, eikä virheinvestointeihin olisi varaa. Jos jäsenet reagoisivat nouseviin jäsenmaksuihin esimerkiksi siirtymällä toisen kassan jäseneksi, tämä taas vahvistaisi sitä kehityslinjaa, että suuremmat kassat vain kasvaisivat entisestään ja pienemmät kassat joko häviäisivät kokonaan tai sulautuisivat isompiin. Pienemmät kassat ovat kuitenkin jo nyt voineet palvella jotakin tiettyä ammattiryhmää erityisen hyvin myös omalta osaltaan työllistymistä tukien ja

tällainen etulyöntiasema isommassa kassassa varmasti häviäisi. Kassan kannusteiden näkökulmasta voidaan arvioida, että työvoimaintensiivisen toimenpiteen kustannus- ja hyöty -suhde olisi kassojen näkökulmasta alhainen, mutta tiukassa kilpailutilanteessa tätä investointia ei voisi sitten jättää kuitenkaan tekemättä.

Työttömyyskassaan ollaan lisäksi yhteydessä vasta siinä vaiheessa, kun työt ovat jo loppuneet tai suurella varmuudella loppumassa. Sen sijaan esimerkiksi ammattiliittojen tarjoamat koulutus- ja urapalvelut tähtäävät vahvasti myös työttömyyden ennaltaehkäisyyn ja oman osaamisen ja sen puutteiden tunnistamiseen ja korjaamiseen silloin, kun henkilön resurssit ovat paremmat, sekä aineelliset että henkiset. Insinööriliiton onkin vaikeaa kuvitella, että jäsenet valitsisivat ensisijaisesti urapalvelukumppanikseen ammattiliiton sijasta työttömyyskassan. Insinööriliiton kokemuksen mukaan kassaa voi olla haasteellista lähestyä jopa silloin, kun tarkoituksena on hakea ansiosidonnaista päivärahaa. Uudessa tilanteessa kassojen tulisi panostaa uusien palveluiden markkinoitiin ja tarjoamiseen huomattavasti, mikä on Insinööriliiton mukaan nykytilanteessa sekä tarpeetonta että turhaa ottaen huomioon tämän sekä muut tässä lausunnossa esille nostetut asiat.

Ehdotuksessakin todetaan, että kokonaisuutena arvioiden työnhakua edistävien palveluiden vaikuttavuus on keskimäärinkin vain maltillista. Lisäksi sanktio- ja velvoite-elementtien puuttuminen sekä kohdejoukko vaikuttaisivat suoraan siihen, että muutoksen vaikuttavuus jäisi ehdotuksen mukaan todennäköisesti alhaiseksi. Lisäksi jo ehdotuksen mukaan kassojen tarjoamien palveluiden vaikutus työllisyyteen on todennäköisesti nolla tai vähäisesti positiivinen, mikä puhuu erityisen vahvasti sen puolesta, että esitetty muutos ei ole järkevä, eikä tarpeellinen.

Esityksen tavoitteena on edistää työttömyyskassaan kuuluvien työttömien työllistymistä ja työttömyysuhan alla olevien työssä pysymistä antamalla työttömyyskassoille mahdollisuus järjestää jäsenilleen työllisyyttä tukevia palveluita. Insinööriliiton mukaan tämä tavoite ei ole tällä esityksellä edes saavutettavissa etenkin tässä lausunnossa muualla mainittujen puutteiden vuoksi.

Jauhiainen Maria
Insinööriliitto IL ry